

ÖĞRETMEN ADAYLARINDA DEMOKRATİK TUTUM, NEVROTİK EĞİLİMLER VE KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME

DEMOCRATIC ATTITUDE, NEUROTIC TENDENCIES AND SELF ACTUALIZATION IN PROSPECTIVE-TEACHERS

T. Fikret KARAHAN*, Mehmet E. SARDOĞAN*, Eyüp ÖZKAMALI**, Abdullah N. DİCLE***

ÖZET: Bu çalışmada öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin; nevroitik eğilimlere, kendini gerçekleştirme düzeyine ve sosyal ilişkilerde yeterlik düzeyine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Çalışmada ayrıca; bir sivil toplum örgütünün siyasal – kültürel etkinliklerine katılma durumu, cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi değişkenlere göre, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı da test edilmiştir. Örneklem toplam 723 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin toplanması amacıyla Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” ve Özgüven (1992) tarafından geliştirilen “Hacettepe Kişilik Envanteri” ve ayrıca “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise Tek Yönlü Varyans Analizi, t –testi ve LSD tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular; demokratik tutum düzeyi düştükçe nevroitik eğilimlerin arttığını, kendini gerçekleştirme düzeyinin ve sosyal ilişkilerde yeterlik düzeyinin ise düştüğünü göstermektedir. Çalışmada ayrıca bir sivil toplum örgütünün siyasal kültürel etkinliklerine katılan öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puanlarının katılmayanlara göre, dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puanlarının 1. sınıfa devam eden öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, kız ve erkek öğrencilerin demokratik tutum düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılığın bulunmadığı saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilim, Kendini Gerçekleştirme, Sosyal İlişki, Sivil Toplum Örgütü, Öğretmen Adayı.

ABSTRACT: The study examined relationships among democratic attitude levels, neurotic symptoms, self – actualization level and self – efficacy in social relations in students of Faculty of Education. Also this study examined relationships among gender, class, participate to socio – cultural activities and Democratic Attitude Scale. 723 university students participated in this study. The data were obtained by “Democratic Attitude Scale” which was developed by Gözütok (1995) and “Hacettepe Personality Inventory” which was developed by Özgüven (1992). The data were analyzed by ANOVA, t – test and LSD techniques.

The results were as follow: Students with low democratic attitude level have high scores on “Neurotic Tendency Subscales” than other students. Neurotic tendency was diminish when the democratic attitude level was rising. Students with low democratic attitude level have low scores on “self – actualization subscales” than other students when the democratic attitude level was rising scores on the “self – actualization levels subscales” was also higher. Students with low democratic attitude level have low scores on “social relations subscales” than other students when the democratic attitude level was rising “social relations subscales” scores were also rising. Gender differences were not found in terms of democratic attitude level. Democratic attitude level of students who participate in any socio - cultural activities were higher than other students who were never participate to any socio – cultural activities. The fourth year students’ democratic attitude level were higher than the first year students’ democratic attitude level.

Key Words: Democratic Attitude, Neurotic Tendency, Self – Actualization, Social Relations, Prospective – Teacher.

1. GİRİŞ

Demokratik yaşam kültürünü ve demokratik değerleri kazandırma görevi, okulun ve eğitim programlarının temel görevleri arasında sayılmaktadır (Davis, 2003; Blair, 2003). Davies (1999)

* Yrd.Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi. tfikretkarahan@hotmail.com// sardogan@omu.edu.tr

**Arş.Gör.,Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi. ozkamali@omu.edu.tr

***Arş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi. andicle@yahoo.com.

demokratik yaşam kültürünün gelişmesini, eğitim sistemlerinin demokratik oluşuna bağlamaktadır. Konuya bu yönden bakıldığında, okulöncesi eğitimden yükseköğretime kadar her aşamada öğrencilere; eleştirel düşünebilme, sorgulama ve tartışma becerilerinin kazandırılması gerekmektedir (Garrison, 2003; Greenberg, 1992; Rowland, 2003). Toplumlara genel olarak bakıldığında toplumların yaşam kalitesinin, ekonomik gelişmişlik düzeyinin yanında demokrasideki gelişmişlik düzeyi ile de yakından ilgili olduğu görülmektedir. Harber (2002), demokratik tutum ve değerlerin, öğrenilebilir olduğunu ve kalıtsal olmadığını vurgulamaktadır. Bu basit gerçeğe göre, nitelikli bir demokratik sistem için, bütün toplumların şanslarının eşit olduğunu belirtmek gerekir. Çoğu araştırmacı demokratik yaşam kültürünün ve demokratik tutumların ancak eğitim sistemi içinde ve eğitimin ilk yıllarından itibaren kazandırılabilceğini belirtmektedir (Court, 2004; Garrison, 2003; Tarrant, 1989).

Yurt içi literatür incelendiğinde Türkiye’de demokratik tutumla ilgili araştırmaların yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu durum demokrasi kültürünü henüz geliştirememiş bir toplumda, umut verici bir durum olarak görülebilir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada; öğretmen adaylarının büyük bir kısmının demokratik değerlere yeterince sahip olmadığı (Çankaya, Seçkin, 2004) saptanmıştır. Öğretmen adaylarına yönelik olarak Türkiye’de yapılan diğer araştırmalarda ise; grupla psikolojik danışmanın öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerini olumlu yönde etkilediği (Dilekmen, 1999) ve öğretmen adaylarının Türk Eğitim Sistemi’ni yeterince demokratik olarak algıladıkları (Gürşimşek, Göregenli, 2004) saptanmıştır. Öğretmenler üzerinde yapılan araştırmaların sonuçları ise; öğretmenlerin % 88’inin militan demokrasi anlayışını benimsediklerini (Doğanay, Çuhadar, Sarı, 2004); ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi eğitimini gerekli gördüklerini ve bunu Avrupa Birliği ile özdeş tuttuklarını (Akpınar, Turan, 2004); ortaöğretim öğretmenlerinin çoğunlukla katılımcı, hoşgörülü, eşitlikçi bir demokrasi anlayışına sahip olduklarını (Yurtseven, 2003) göstermektedir. İngilizce literatür incelendiğinde, öğretmen adaylarında ve üniversite öğrencilerinde demokratik tutum konusunda yapılan araştırmaların ülkemize göre çok az olduğu gözlenmektedir. Bunlardan ulaşılabilen iki araştırma dikkat çekmektedir. Demoulin ve Kolstad’ın (2000) yaptığı araştırmada; öğretmenlik eğitimi alan ve yaşları 18 ile 43 arasında değişen 1452 deneğe Demokratik Olgunluk Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yaşıdaha büyük olan öğrencilerin genç öğrencilere göre ve bayan öğrencilerin de erkek öğrencilere göre demokratik olgunluk düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarına dönük bir diğer araştırmada ise Schweisfurth (2002) öğretmen adaylarına ve öğretmenlere; barışçı düşünme, demokratik tutum sergileme, insan haklarına duyarlılık, bireysel sorumlulukların bilincine varma gibi özellikleri kazandırma amacıyla 2 yıl boyunca devam eden çalışma grupları oluşturulmuştur. İki yıl süren araştırma sonucunda çalışma gruplarının deneklerin demokratik tutumları üzerinde önemli değişimlere neden olduğu, deneklerin kazandıkları demokratik tutum ve becerileri öğretmen olarak gittikleri okullarda da uygulamada etkili oldukları saptanmıştır.

Ülkemizde demokratik yaşam belirli dönemlerde krize girmekte ve bu durum toplumsal barışı zaman zaman ciddi şekilde tehdit etmektedir. Kriz durumu diğer değişkenlerle birlikte çoğu zaman politik gruplar arasında yaşanan şiddete dönük çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Çatışmaların bileşenleri açısından bakıldığında ise üniversite öğrencileri arasındaki politik nedenli çatışmalar ve şiddet kullanma eğilimi araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Ayrıca son yıllarda Türkiye’de lise öğrencileri arasında da şiddet kullanma eğiliminin gittikçe arttığı ve kimi zaman tehlikeli boyutlara ulaştığı gözlenmektedir. Eğitim yaşantıları boyunca araştırmacılar tarafından yapılan gözlemler sonucunda ise öğretmen adaylarında; tartışma, dinleme, eleştirel düşünme, siyasal tolerans ve eşitlikçi anlayış gibi temel demokratik tutumların genellikle zayıf olduğu kanısı oluşmaktadır. Diğer yandan, demokratik tutum ile psikolojik sağlığın temel ölçütleri arasında yer alan değişkenler arasında nasıl bir ilişki bulunduğu sorusuna da cevap arama amacıyla, bu araştırmada öğ-

retmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin; nevrotik eğilimler, kendini gerçekleştirme düzeyi, sosyal ilişkilerde yeterlilik düzeyi, bir sivil toplum örgütünün kültürel etkinliklerine katılma, cinsiyet ve sınıf gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde değişip değişmediği incelenmiş ve şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Demokratik tutum düzeylerine göre öğretmen adaylarının Nevrotik Eğilimler Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

2. Demokratik tutum düzeylerine göre öğretmen adaylarının Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

3. Demokratik tutum düzeylerine göre öğretmen adaylarının Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

4. Bir sivil toplum örgütünün siyasal-kültürel etkinliklerine katılma durumuna göre, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

5. Cinsiyete göre, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

6. Sınıf düzeyine göre, öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Evren

Araştırmanın evreni; 2004-2005 öğretim yılı yaz döneminde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde (I. ve II. öğretim gruplarında); 1660'ı 1. sınıf ve 1620'si 4. sınıf olmak üzere toplam 3280 öğrenciden oluşmaktadır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini belirlerken Oranlı Küme Örnekleme Yöntemi (Karasar, 1986) kullanılmıştır. Bu yönetime göre; 2004-2005 öğretim yılı yaz döneminde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde; Yabancı Diller, Güzel Sanatlar, Bilgisayar Teknolojileri, Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Okulöncesi Eğitim ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde, (I.ve II. öğretim gruplarında) 1. ve 4. sınıflarda öğrenim gören ve uygulama yapılırken sınıfta bulunan, 327'si erkek 396'sı kız olmak üzere toplam 723 öğrenci örnekleme alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla "Demokratik Tutum Ölçeği", "Hacettepe Kişilik Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda öğrencilere; siyasi partiler, siyasi gruplar, dernekler ve sendikalar gibi sivil toplum örgütlerinin siyasal ya da kültürel etkinliklerine sık sık ya da belirli aralıklarla katılıp – katılmadıkları sorulmuş ve verilen cevaplar gruplandırılmıştır. Ayrıca sınıf düzeyi ve cinsiyeti belirlemeye dönük sorulara da yer verilmiştir. Veri Toplama araçları araştırmacılar tarafından, ders saatleri içinde ve gruplar halinde uygulanmıştır.

2.4. Demokratik Tutum Ölçeği

Gözütok (1995) tarafından, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin demokratik tutum düzeylerini belirleme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, toplam 50 madde içeren likert tipi bir tutum ölçeğidir. Alınabilecek puanlar 0-50 arasında değişmekte olup, yüksek puan demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek; "Published for the Attitude Research Laboratory" tarafın-

dan 1980 yılında geliştirilen ve bir çok ülkede uygulanan “Teacher Opinonaire on Democracy” ölçeğinin G ve H formlarının Türkiye’ye uyarlanması sonucu geliştirilmiştir. İlk aşamada 130 madde içeren ölçek, uzman kanısı incelemesinden sonra 100 maddeye düşürülmüştür. Daha sonra ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde çalışan 400 kişilik bir gruba uygulanmış ve uygulama sonucunda Türk Eğitim Sistemi’ne uyarlama amacıyla eleme yapılarak 50 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Daha sonra test – tekrar test yöntemiyle 100 kişilik bir öğretmen ve akademisyen grubuna bir ay arayla uygulanmış ve güvenilirlik katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada problemin incelenebilmesi için Demokratik Tutum Ölçeği puanları üzerinde üçlü bir yorum kategorisi oluşturulmuştur. Bu amaçla ölçekten elde edilen toplam puanların ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen değerler doğrultusunda, ortalamanın yarım standart sapmanın üstünde puan alanlar “demokratik tutum düzeyi yüksek”, yarım standart sapmanın altında puan alanlar “demokratik tutum düzeyi düşük” ve arada değer alanlar ise “demokratik tutum düzeyi orta” grupları olarak sınıflandırılmıştır.

2.5. Hacettepe Kişilik Envanteri

Özgüven (1992) tarafından son şekli verilen ölçek, bireylerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte Kişisel Uyum başlığı altında; Kendini Gerçekleştirme, Duygusal Kararlılık, Nevrotik Eğilimler ve Psikotik Eğilimler olmak üzere dört alt ölçek bulunmaktadır. Sosyal Uyum başlığı altında ise; Aile İlişkileri, Sosyal ilişkiler, Sosyal Normlar ve Anti Sosyal Eğilimler şeklinde dört alt ölçek bulunmakta olup, toplam sekiz alt ölçekten oluşmaktadır. Toplam 168 maddeden oluşan ölçek, zorunlu seçme yöntemiyle “evet” veya “hayır” şeklinde cevaplanmakta ve cevap anahtarına uygunluğuna göre sıfır veya bir puan verilmektedir. Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinin güvenilirlik ortalaması .85, sosyal uyum alt ölçeklerinin ise .80 olarak hesaplanmıştır. Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinin ara korelasyon ortalaması .70; Sosyal Uyum Alt Ölçeklerinin ara korelasyon ortalaması ise .48 olarak hesaplanmıştır. Benzer ölçekler geçerliliğinde, genel uyum için .77; kişisel uyum için .75 ve sosyal uyum için ise .69 geçerlik katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan bir başka geçerlik çalışmasında ise ölçeğin, normalden sapmayı ayırt edebilme düzeyi incelenmiştir. Ölçek bu amaçla normal bireylere ve nevrotik ve psikotik vaka tanısı almış bireylere uygulanmıştır. İnceleme sonucunda ortalamalar arasındaki farkların .01 düzeyinde önemli olduğu saptanmış, HKE toplam ve alt ölçeklerinin klinik vakaları, normal bireylerden ayırabildiği gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada Hacettepe Kişilik Envanteri’nin “Nevrotik Eğilimler”, “Kendini Gerçekleştirme” ve “Sosyal İlişkiler” alt ölçekleri kullanılmıştır. Bunlardan Nevrotik Eğilimler Alt Ölçeği’nde; puanın yüksek olması nevrotik belirtilerin düşük olduğunu, puanın düşük olması ise nevrotik belirtilerin yüksek olduğunu göstermektedir. Kendini Gerçekleştirme ve Sosyal İlişkiler Alt Ölçeklerinde de benzer şekilde yüksek puan, olumlu seviyeyi göstermektedir. Bu alt ölçeklerden alınabilecek puanlar sıfır ile yirmi arasında değişmektedir.

2.6. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan Demokratik Tutum Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri’nin uygulanması sonrasında ölçeklerden elde edilen veriler, istatistiksel işlem yapılmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programı kullanılmış olup, Tek Yönlü Varyans Analizi, t-testi ve LSD tekniklerinden yararlanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında ise 0.05 hata payı üst değer olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 1. ve 4. sınıflara devam eden öğrencilerin; demokratik tutum düzeyleri ile nevrotik eğilimler, kendini gerçekleştirme, sosyal ilişkilerde yeterlilik, bir sivil toplum örgütünün siyasal ve kültürel etkinliklerine katılma durumu, sınıf düzeyi ve cinsiyet arasındaki ilişkilerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Demokratik Tutum ile Nevrotik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarında gözlenen nevrotik eğilimlerin, demokratik tutum düzeyine göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuç Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo-1. Demokratik Tutum Düzeyine Göre Nevrotik Eğilimler Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Demokratik Tutum Düzeyi	n	Nevrotik Eğilimler Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Önem Düzeyi
Düşük	229	8.85	2.31	Gruplar Arası	600.33	2	300.16	42.52	Önemli p<.001
Orta	222	10.41	2.60	Gruplar İçi	5081.98	720	7.05		
Yüksek	272	11.00	2.95	Toplam	5682.32	722			
Toplam	723								

Tablo – 1'de yer alan istatistiksel veriler, demokratik tutum düzeyi düşük olan öğrencilerde nevrotik eğilimlerin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle demokratik tutum düzeyi düştükçe nevrotik eğilimlerin arttığı gözlenmektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda ise gözlenen bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. LSD testi sonuçları ise bu önemli farklılığın; düşük-orta, düşük-yüksek ve orta-yüksek grupları arasındaki farklılıktan kaynaklandığını göstermektedir.

3.2. Demokratik Tutum ile Kendini Gerçekleştirme Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarının Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği puanlarının, demokratik tutum düzeyine göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo-2. Demokratik Tutum Düzeyine Göre Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Demokratik Tutum Düzeyi	n	Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Önem Düzeyi
Düşük	229	8.60	1.76	Gruplar Arası	775.05	2	387.53	81.05	Önemli p<.001
Orta	222	10.27	2.19	Gruplar İçi	3442.24	720	4.78		
Yüksek	272	11.04	2.47	Toplam	4217.3	722			
Toplam	723								

Tablo-2’de yer alan istatistiksel veriler, demokratik tutum düzeyi düşük olan öğrencilerin Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği puanlarının da diğer öğrencilere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, demokratik tutum düzeyi düştükçe kendini gerçekleştirme alt ölçeği puanları da düşmektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda ise gözlenen bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. LSD testi sonuçları ise bu anlamlı farklılığın; düşük-orta, düşük-yüksek ve orta-yüksek grupları arasındaki farklılıktan kaynaklandığını göstermektedir.

3.3. Demokratik Tutum ile Sosyal İlişkiler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarının Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği puanlarının, demokratik tutum düzeyine göre anlamlı düzeyde değişip değişmediğini test edebilme amacıyla veriler üzerinde Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3. Demokratik Tutum Düzeyine Göre Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Demokratik Tutum Düzeyi	n	Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Kaynak	KT	Sd	KO	F	Önem Düzeyi
Düşük	229	9.18	2.78	Gruplar Arası	819.95	2	409.97	41.65	Önemli p<.001
Orta	222	11.03	3.11	Gruplar İçi	7085.91	720	9.84		
Yüksek	272	11.69	3.42	Toplam	7905.87	722			
Toplam	723								

Tablo-3’te yer alan istatistiksel veriler, demokratik tutum düzeyi düşük olan öğrencilerin, Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği puanlarının da diğer öğrencilere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, demokratik tutum düzeyi düştükçe Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği puanları da düşmektedir. Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda, gözlenen bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. LSD testi sonuçları ise bu anlamlı farklılığın; düşük-orta, düşük-yüksek ve orta-yüksek grupları arasındaki farklılıktan kaynaklandığını göstermektedir.

3.4. Bir Sivil Toplum Örgütünün Siyasal-Kültürel Etkinliklerine Katılma Durumu İle Demokratik Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmada, örnekleme katılan öğrencilere; siyasi partiler, siyasal gruplar, dernekler, sendikalar gibi sivil toplum örgütlerinin siyasal ya da kültürel etkinliklerine sık sık ya da belirli aralıklarla katılıp-katılmadıkları doğrultusunda Kişisel Bilgi Formu içinde soru yöneltilmiş ve öğrencilerin verdiği cevaplar gruplandırılmıştır. Bir sivil toplum örgütünün siyasal-kültürel etkinliklerine katılan ve katılmayan öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını sınaama amacıyla veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4. Bir Sivil Toplum Örgütünün Siyasal – Kültürel Etkinliklerine Katılma Durumuna Göre Demokratik Tutum Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Bir Sivil Toplum Örgütünün Siyasal Etkinliklerine Katılma Durumu	n	Demokratik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Sd	t	Önem Düzeyi
Katılıyor	203	35.31	6.73	721	12.79	Önemli p<.001
Katılmıyor	520	28.58	6.19			
Toplam	723					

Tablo-4'te yer alan istatistiksel veriler, bir sivil toplum örgütünün siyasal-kültürel etkinliklerine katılan öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, katılmayanlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise gözlenen bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

3.5. Cinsiyet İle Demokratik Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Kız ve erkek öğretmen adaylarının Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını sınaama amacıyla, veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5. Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Demokratik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Sd	t	Önem Düzeyi
Kız	396	30.69	6.89	721	.93	Önemsiz p>.05
Erkek	327	30.20	7.19			
Toplam	723					

Tablo-5'te yer alan istatistiksel veriler, kız öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, erkek öğrencilere göre yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise gözlenen bu farklılığın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığı saptanmıştır.

3.6. Sınıf Düzeyi İle Demokratik Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Birinci ve dördüncü sınıfa devam eden öğretmen adaylarının, Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını sına amacıyla, veriler üzerinde t-testi uygulanmış ve sonuç Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo – 6. Sınıf Düzeyine Göre Demokratik Tutum Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Demokratik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	Sd	t	Önem Düzeyi
Kız	396	30.69	6.89	721	.93	Önemsiz p>.05
Erkek	327	30.20	7.19			
Toplam	723					

Tablo-6'da yer alan istatistiksel veriler, 4. sınıfa devam eden öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, 1. sınıfa devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise gözlenen bu farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin; nevrotik belirtiler, kendini gerçekleştirme düzeyi, sosyal ilişkilerde yeterlilik, bir sivil toplum örgütünün siyasal-kültürel etkinliklerine katılma durumu, cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde değişip değişmediği incelenmiştir.

Araştırmada; örneklemdaki öğrencilerin %31'inin demokratik tutum düzeylerinin düşük olduğu ve bu öğrencilerde nevrotik eğilimlerin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu öğrencilerde; eleştiri karşısında çabuk kırılma, sık sık çevredeki insanlara öfkelenme ve darılma, yaptıklarından dolayı sık sık pişmanlık duyma, uykusuzluk, genel gerginlik ve sıkıntı durumu, dikkatini toplayamama, genel yorgunluk hissi ve psikosomatik şikayetler gibi nevrotik eğilimlerin, diğer öğrencilere göre daha yoğun olduğu saptanmıştır. Genel olarak bakıldığında nevrotik bireylerin düşünme tarzları; katı, değişmeye kapalı, mutlakçı, esneklikten uzak ve çocuksu bir yapı sergilemektedir (Beck, Freeman, Davis, 2004). Diğer yandan; yaşam tarzını ve olaylara bakış açısını değiştirememesi, sosyal aktivitelerde ve ilişkilerde problemler (Ansbacher, Ansbacher, 1956), sosyal destek yetersizliği (Bocknek, 1991), yüksek kaygı (Sharf, 2000), kronik korku ve hayal kırıklığı (Perls, Hefferline, Goodman, 1951), çocukluktan beri süregelen güvensizlik ve düşmanlık (Geçtan, 1989) gibi belirtilerin, bu bireylerde diğer değişkenlerle birlikte demokratik tutumu olumsuz yönde etkilediği ileri sürülebilir. Öğrencilerde demokratik tutum düzeyi yükseldikçe nevrotik eğilimlerde azalma gözlenmektedir.

Araştırmada Kendini Gerçekleştirme Alt Ölçeği puanları yükseldikçe demokratik tutum düzeyinin de yükseldiği, demokratik tutum düzeyi düşük olan öğrencilerin kendini gerçekleştirme düzeylerinin de diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu öğrenciler kendini gerçekleştirme sürecinde; fikir ve düşüncelerini tartışmaya isteksiz olma, başka insanlarla etkileşimde bulunmaktan kaçınma, yeni insanlarla tanışmaya isteksizlik, yanlış yaptığında ya da hatalı davrandığında kabullenmeme, eleştiri yapamama ve eleştiri karşısında çabuk kırılma gibi konularda, diğer öğrencilere göre daha çok problem yaşamaktadırlar. Burada sıralanan kişilik özelliklerinin öğrencilerin demokratik tutum düzeylerini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Örneklemdaki öğren-

cilerin demokratik tutum düzeyleri yükseldikçe, kendini gerçekleştirme düzeylerinin de yükseldiği gözlenmektedir. Elde edilen bu sonuç literatür tarafından da desteklenmektedir. Maslow (1965), kendini gerçekleştirmekte olan bireylerin demokratik kişilik yapısına sahip olduklarını, Rogers (1951) ise, başka insanlarla kurdukları ilişkilerden bütünleşmeye doğru gittiklerini, Leclerc ve Arkadaşları da (1998) insanları olduğu gibi kabul ederek düşüncelerini başka insanlarla özgürce paylaştıklarını belirtmektedir.

Araştırmada demokratik tutum düzeyi düşük olan öğrencilerin, sosyal ilişkilerde ve sosyal becerilerde diğer öğrencilere göre daha yetersiz oldukları saptanmıştır. Bu öğrenciler sosyal ilişkilerde; kalabalıktan ve insanlardan uzak kalma, arkadaş edinmekte ve arkadaşlığı sürdürmekte güçlük çekme, şaka kaldıramama, yeni insanlarla tanışmaktan çekinme, utangaçlık ve karşı cinsten insanlarla bir arada olmaktan sıkılma gibi problemleri diğer öğrencilere göre daha çok yaşamaktadırlar. Bu durumun, demokratik tutum düzeyinin düşük olması ile birlikte insan ilişkilerinde katı tutumlara sahip, tolerans eşiği düşük ya da hoşgörüden uzak bir kişilik yapısının gelişmesinden kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Araştırmada kız ve erkek öğretmen adaylarının demokratik tutum açısından benzer özellikler taşıdıkları saptanmıştır. Bu durum her iki cinsiyetin de demokrasi kültürü ve demokratik yaşam açısından da benzer toplumsal koşullarda yetiştiklerini göstermektedir. Türkiye’de yapılan diğer araştırmalarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Bunlardan Yurtseven’in (2003) yaptığı araştırmada, bayan ve erkek öğretmenlerin demokratik katılım, bilimsellik, eşitlik, devletin bireye karşı sorumluluk ve adalet anlayışları arasında önemli bir farklılığın bulunmadığını saptanmıştır. Doğanay, Çuhadar ve Sarı da (2004) benzer şekilde, bayan ve erkek öğretmenlerin demokrasi anlayışları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını saptamışlardır.

Araştırmada örneklemeindeki öğrencilerin % 28’inin; çeşitli sivil toplum örgütlerinin (siyasi partiler, dernekler, sendikalar, siyasal gruplar vb.) siyasal ya da kültürel etkinliklerine sık sık ya da belirli aralıklarla katıldıkları, öğrencilerin % 72’sinin ise bu konuda hiçbir etkinliğe katılmadıkları saptanmıştır. Sivil toplum örgütlerinin siyasal etkinliklerine katılmayan öğrencilerin demokratik tutum düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu gözlenmektedir. Sivil toplum örgütlerinin, demokrasi kültürünün ve demokratik yaşam bilincinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir. Demokratik yaşam sürecine katılım aslında bir anlamda siyasi partiler, dernekler ve diğer sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına katılmaktan geçmektedir. Bu yolla bireyler, kendilerini ve toplumu ilgilendiren konularda görüşlerini paylaşma ve tartışma olanağını da bulabilmektedirler. Harber (2002), demokrasi anlayışının gelişebilmesi için sivil toplum örgütlerinin ve politik kültürün gelişmesi gerektiğini belirtmektedir.

Araştırmada 4. sınıfa devam eden öğrencilerin demokratik tutum düzeylerinin 1.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunda, 4 yıl boyunca devam eden üniversite yaşantısının ve öğretmenlik mesleği eğitiminin, insan ilişkileri boyutu ve içerik açısından demokratik davranışların gelişmesinde etkili olduğu ileri sürülebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar; psikolojik sağlıkla yakından ilişkili olan nevrotik eğilim, kendini gerçekleştirme ve sosyal ilişkilerde yeterlilik düzeylerine göre, öğretmen adaylarında demokratik tutumların anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Araştırmada ayrıca sivil toplum örgütlerinin siyasal-kültürel etkinliklerine katılan öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin, hiçbir etkinliğe katılmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ve 4.sınıf öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin 1.sınıflara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler getirilebilir:

1. Demokratik tutum ile psikolojik sağlığın temel ölçütleri arasında sayılan diğer değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

2. Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının demokratik tutum düzeyleri araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, B., Turan, M. (2004). Avrupa birliğine uyum sürecinde ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi-ne bakış açısı. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20 – 21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını.386 – 396.
- Ansbacher, H.L., Ansbacher, R.R. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler*, New York: Harper and Row, Publishers, Inc.,165 – 241.
- Beck, A.T., Freeman, A., Davis, D.D. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders*, New York: The Guilford Press, Second Edition,323.
- Blair, H. (2003). Jump – Starting Democracy: Adult Civic Education and Democratic Participation in Three Countries. *Democratization*. 10 (1), 53 – 76.
- Bocknek, G. (1991). *Ego and self in weekly psychotherapy*. Connecticut: International Universities Press. Inc.,62.
- Court, D. (2004). Education in a troubled, democracy. voices from Israel. *Curriculum Inquiry*. 34 (1), 47 – 68.
- Çankaya, D., Seçkin, O. (2004). Demokratik değerlerin benimsenmesi açısından öğretmen ve öğretmen adaylarının görüş ve tutumları. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20 – 21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını. 461 – 466.
- Davies, L. (1999). Comparing definitions of democracy in education. *Compare*, 29(2),127 – 140.
- Davis, O. L. (2003). Editorial does democracy in education still live. *Journal of Curriculum an Supervision*. 19 (1), 1 – 4.
- Demoulin, D.F., Kolstad, R. (2000). Assessing the gains of behavioral dynamics essential for success in democracy for teacher education students. *College Student Journal*. 34 (3), 417 – 424.
- Dilekmen, M. (1999). *Grupla psikolojik danışmanın öğretmen adaylarının demokratik tutum ve empatik beceri düzeylerine etkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi,I.
- Doğanay, A., Çuhadar, A., Sarı, M. (2004). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin demokrasi anlayışlarına ilişkin algılarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20 – 21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını. 362 – 373.
- Garrison, W.H. (2003). Democracy, experience and education, *Phi Delta Kapan*, March, 2003. 525 – 529.
- Geçtan, E. (1989). *Genel ve klinik psikiyatri*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. 229.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 41 – 43.
- Greenberg, P. (1992). Why not academic preschool? autocracy or democracy in the class. *Young Children*. 47(3), 54 – 63.
- Gürşimşek, I., Göregenli, M. (2004). Öğretmen adayları ve öğretmenlerde demokratik tutumlar, değerler ve demokrasiye ilişkin inançlar. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20 – 21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını. 77 – 85.
- Harber, C. (2002). Education, democracy and poverty reduction in Afrika. *Comparative Education*, 38 (3), 267 – 276.
- Karasar, N. (1986). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Ltd.Şti. 120-121.
- Leclerc, G. & at.al. (1998). The self actualization concept: a contend validation. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13 (1), s.69 – 85.
- Maslow, A. (1965). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row, 150.
- Özgüven, İ.E. (1992). *Hacettepe kişilik envanteri el kitabı*, Ankara: Odak Ofset, 1 – 74.
- Perls, F., Hefferline, R.F., Goodman, P. (1951). *Gestalt therapy, excitement and growth in the human personality*. London: So- uvenir Press. Ltd., 460.
- Rogers, C. R. (1951). *Client – centered therapy. its current pratice, implications and theory*. London: Constable and Company Limited, 489.
- Rowland, S. (2003). Teaching for democracy in higher education. *Teaching in Higher Education*. 8(1), 89 – 109.
- Schweisfurth, M. (2002). Democracy and education: negotiating practice in the Gambia. *Comparative Education*. 38(3), 303 – 314.
- Sharf, S.R. (2000). *Theories of psychotherapy and counseling*. Concepts and cases, USA: Brooks Cole, 12.
- Tarrant, J. M. (1989). *Democracy and education*. Aldershot: Avebury, 86 – 88.
- Yurtseven, R. (2003). *Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin demokratik tutumları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, I.